

AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE TÜRK TURİZMİ

Turkish Tourism In The Process Of Participating Into European Union

Yard.Doç.Dr.İsmet AKOVA*

ÖZET

Ülkemizde batılılaşma hareketlerinin başlangıcı Cumhuriyetin kuruluşundan da eskiye inmektedir. Türkiye, Avrupalılaşma sürecine katılabilmek için Cumhuriyet dönemindeki ilk girişimini 1959 yılında yapmış olmasına rağmen, ancak 1996 yılında "Gümrük Birliğine" kabul edilerek, Avrupa Birliğini katılım sürecinde ciddi bir mesafe katetmiştir.

Avrupa Birliğine katıldıktan sonra ülkemizde gerek siyasi, gerek kültürel, gerekse ekonomik anlamda birçok değişikliğin yaşanması beklenmektedir. Birlik ülkelerinde yaşayanların eğitim, gelir düzeyinin yüksekliğinin sebep olduğu tatil yapma alışkanlığının bulunması nedeniyle Avrupa, uluslararası turizm hareketlerinin yarısından fazlasının gerçekleştiği bir saha konumundadır. Ülkemizin Avrupa Birliğine katılmasıyla birlikte Türk turizmi, dünyadaki en önemli siyasi ve ekonomik birliklerinden biri olan Avrupa Birliğinde yaşanan turizm olaylarından etkilenmeyeceği gibi, sahip olduğu doğal ve kültürel turizm çekicilikleriyle de Avrupa Birliğinin turizm sektörüne katkı sağlayabilecek olanaklara sahiptir.

Bu çalışma ülkemizin Avrupa Birliğine katılmasıyla birlikte Türk turizm sektörünün nasıl etkilenebileceğini ve Birlik turizmini nasıl etkileyebileceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ABSTRACT

The start of westernization in our country lies within the period going back to the times even before the establishment of the Republic. Although Turkey had made its first attempt towards participation into the Europeanization process during the Republic in 1959, it could take a serious step in the participation process into European Union by being accepted to the "Customs Union" in 1996.

Many changes are expected to happen after participation to European Union in political, cultural and economical issues. Europe is presently in the position of being an area where more than half of international tourism activities are realized because of the vacation habits due to high educational and income levels of the people living within the Union. Participation of our country to the European Union will result in Turkish Tourism getting affected by the tourism acti-

* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

vities lived the European Union which is one of the most important political and economical unions in the whole world, while it has many possibilities in contributing to the European Union with its natural and cultural attractiveness it offers.

This study aims at putting forward how the Turkish Tourism may be affected by Turkey's participation into the European Union and, at the same time, how it will affect the tourism activities within the Union.

Giriş

Ülkemizde batılılaşma hareketleri Cumhuriyetin kuruluşundan da eskiye iner. Devleti idare edenlerin amacı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de aynıdır ve Avrupa'ya entegre olmaktır. Avrupalılaşma sürecine katılabilmek için Cumhuriyet dönemindeki ilk girişim 1959 yılında yapılmış, bu gaye ile atılan ilk somut adım ise 1964 yılında imzalanan Ankara Antlaşması olmuştur. O tarihten itibaren geçen süre içinde gerek Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmeler, gerekse ülkemizde görülen siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklardan sonra ancak 1996 yılında "Gümrük Birliğine" kabul edilen Türkiye, Avrupa Birliğine katılım yolunda önemli bir mesafe almış gibi görünmektedir.

Avrupa Birliğine katılım sürecinde ve katıldıktan sonra ülkemizde gerek siyasi, gerek ekonomik, gerekse kültürel anlamda birçok değişikliğin yaşanması beklenmektedir. Ekonominin bütün sektörlerinde olduğu gibi turizm sektörünün de bu değişimden etkilenmesi kaçınılmazdır. Kuşkusuz bu etkileşim karşılıklı olacaktır. Birlik ülkelerinde yaşayanların gelir ve eğitim düzeyinin yüksekliği, tatillerini sürekli yaşadıkları ülke dışında geçirme arzularını gerçekleştirebilmelerine olanak tanıdığından Avrupa, uluslararası turizmin yarısından fazlasının gerçekleştiği bir saha konumundadır. Türk turizmi, dünyadaki en önemli siyasi ve ekonomik birliklerinden biri olan Avrupa Birliğinde yaşanan turizm olaylarından etkileneceği gibi Birliğin turizm sektörüne katkı sağlayabilecek olanaklara da sahiptir.

Refah düzeyinin artmasına bağlı olarak tatillerini sürekli yaşadıkları ülke dışında geçirmeyi düşünen insanların isteklerini gerçekleştirebilmelerine, ulaşım ve iletişim teknolojisindeki olanaklarının gün geçtikçe daha fazla imkân tanınması, dünya ölçeğinde en hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerin başında turizmin gelmesine sebep olmuştur. Dünya Turizm Örgütünün verilerine göre, yakın geçmişte dünyada yaşanan ekonomik durgunluğa rağmen 1992-2002 yılları arasında dünyada turist sayısındaki ortalama yıllık artış %4,0, turizm gelirlerinde ise % 5,3 olarak gerçekleşmiştir. 2002 yılında dünya turizm hareketine katılan yaklaşık 714 milyon kişinin yaptığı harcamaların miktarı 480 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesine bağlı olarak, dünya gayrisafi hasılasının önemli bir bölümünü turizm gelirleri meydana getirmektedir. Dünya Turizm Örgütü, dünya turizminin 1990-2010 yılları arasında turist sayısında ortalama %3,7 ve turizm gelirlerinde

ise %8,6 oranında geliştireceğini tahmin etmektedir. Kendi içinde dinamik bir sektör olan turizm, diğer sektörlerin de canlanmasında katalizör rolü oynayarak ekonomik büyüme hızının artmasına katkı sağlamak gibi bir güce de sahiptir.

Son yıllardaki gelişme eğilimini sürdüren Türk turizmi, dünya turizm hareketlerinin turist sayısı bakımından %1,2'sini, turizm gelirleri bakımından ise %1,8'ini oluşturmaktadır. Genel olarak düşük sayılabilecek bu değerlere rağmen turizm sektörü, ülke ekonomisi için önemli bir role sahiptir. Son yıllarda turizm gelirlerimizin Gayri Safi Milli Hasıla içindeki oranı %5,5, toplam döviz girdisi arasındaki yeri yaklaşık %14, turizm gelirlerinin ihracat gelirlerine oranı ise yaklaşık %20 dolayında gerçekleşmesi ülke ekonomisi için önemli bir sektör olduğunu ortaya koymaktadır.

Turizm bir yandan milli gelire katkı sağlarken, diğer taraftan yarattığı döviz girdileri sayesinde ödemeler dengesinin sağlanmasında da olumlu rol oynamaktadır. Bunun dışında emek yoğun bir sektör olmasına bağlı olarak, yarattığı istihdam imkânlarıyla işsizliğin önlenmesinde ciddi katkı sağlamaktadır. Tüm bunların yanısıra ülkenin tanıtılmasına, dolayısıyla daha kolay pazarlanmasına da olanak yaratmaktadır.

Turistik Ürün Olarak Türkiye'nin Devraldığı Tarihi Mirasın Önemi

Türkiye Cumhuriyetinin üzerinde yer aldığı Anadolu, tarihi süreç içinde doğu ve batı uygarlıklarının gelişme olanağını bulduğu topraklar olarak dikkati çeker. Yerleşme tarihi Paleolitik döneme kadar eskiye inen Anadolu'da birbirinden farklı ve parlak medeniyetlerin hüküm sürmesine bağlı olarak, zengin bir tarihi ve kültürel miras varlığını hâlâ sürdürmektedir.

Günümüz dünya turizm hareketlerinde Avrupa'nın payı azalma eğilimindeyken, dünyada ortalama gelişme değerlerinin üzerinde bir büyüme ivmesine sahip olan birkaç ülkeden biri olan Türk turizmi, son yıllarda turist sayısında yaklaşık %9 ve turizm gelirlerinde ise yaklaşık %10'luk bir gelişme kaydetmiştir. Bu gelişmelerin sağlanmasında tarihi, doğal ve kültürel varlıkların sektörde değerlendirilmesinin de katkısı olduğu söylenebilir.

Anadolu, coğrafyasından kaynaklanan özelliklere bağlı olarak, birçok devlet ve imparatorluk bu topraklar üzerinde kurulmuş, gelişmiş ve ortadan kalkmıştır. Kuzeyi ve güneyi sıradağlarla çevrili bulunan Anadolu'nun iç kısımları ise kapalı havza görünümündedir. Doğuya doğru gidildikçe yükselen ve sertleşen topoğrafya, batı bölgelerinde yerini denize dik uzanan ve çok yüksek olmayan dağlara bırakır. Üstelik batı Anadolu'da, kuzeyden güneye doğru inildiğinde, bir yükselti kademesinin güneyinin verimli bir akarsu ovasından meydana gelmiş olması, kısa mesafelerde değişen topoğrafya şartlarının görülmesine sebep olur. Yeryüzü şekillerinde yaşanan bu çeşitliliğin iklim şartlarında da görülmesi sonucu, yerleşme açısından elverişli birçok coğrafi ünite ortaya çıkmıştır. Bütün bu faktörlere bağlı olarak Anadolu toprakları tarihi süreç içinde zaman zaman doğu, zaman zaman da batı yönden gelen uygarlıkların ilgi odağı haline gelmiş ve

birçok devletin kurulmasına olanak tanıdığı gibi, birçoğunun da yeni gelenler tarafından ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Yaklaşık bin yıldan beri Anadolu topraklarını vatan edinmiş olan Türkler, gerek bu topraklar üzerinde buldukları, gerekse daha sonra yaptıkları eserleri turizm sektöründe değerlendirmektedir. Yeryüzünde ilk yerleşim bölgelerinden biri olan Anadolu'da Paleolitik döneme ait hayatın izlerine Antalya'daki Karain mağarasında rastlanır. Türkiye'de varlığı bilinen Neolitik döneme ait bir çok köy yerleşmesi ise (höyükler) tarih sahnesindeki yerini almıştır.

Bir uygarlıklar bölgesi olarak dikkat çeken Anadolu'nun tarihöncesi devirlerden itibaren yerleşildiği ve M.Ö. 5000-4000 yıllarında bile Anadolu toprakları üzerinde sosyal örgütlenmelerin ve ticari hayatın var olduğu bilinmektedir. Eski Tunç çağı şehirlerinden Truva antik kentinin kuruluşu M.Ö. 3000'lere tarihlenmektedir¹. Yapılan kazılar sonucu 9 medeniyet katının ortaya çıkartılması, yerleşme tarihi açısından önemli bir merkez olduğunu kanıtlar niteliktedir. Antik şehir, günümüzde önemli bir turistik yöre olarak kullanılmaktadır.

Merkezi Irak'ın kuzeyindeki Musul kenti civarında bulunmakla birlikte, Anadolu topraklarının bir kısmında da Asur egemenliği hüküm sürmüştür. Asurlular önemli ticaret yollarının üzerinde kurdukları ve "Karum" olarak isimlendirdikleri önemli ticari şehirlerine sahiptirler. Örneğin Kayseri yakınlarındaki Kültepe (Kaneş) olduğu gibi. Hitit Uygarlığı M.Ö. 2500 yıllarından beri Anadolu toprakları üzerinde gelişen ve varlığını 1000 yıldan daha uzun süre koruyan güçlü bir medeniyet idi. Hitit'in başkenti Hattuşaş (Boğazköy) Anadolu'nun en önemli karum şehirlerinden biri konumundaydı. Adana Karatepe sınır kalesi ise M.Ö. 730 yılında Hittit'ler tarafından yapılmış olup, sahip olduğu değere istinaden günümüzde Milli Park statüsünde korunmakta ve değerlendirilmektedir.

Van Gölü ve civarında yerleşmiş bulunan Urartu Medeniyeti M.Ö.860'larda kurulmuş Anadolu uygarlığıdır². Merkezi ise "Tuşba" (Van) şehridir. Van kalesi günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş Urartu eserlerinin en önemlisidir.

Uygarlıklarını Ege, Batı ve Orta Anadolu'da geliştiren Frigyalıların yaklaşık olarak 500 yıl süren hakimiyetinden günümüze kalan en önemli mirasları ise ünlü kralları "Midas" efsanesi ile Eskişehir yakınlarındaki başkentleri Gordiyon şehridir. Ege Denizi kıyılarından başlayıp, doğuda Kızılırmak'a kadar olan geniş bir saha içinde egemenliğini sürdüren Lidya tarihte ilk altın ve gümüş parayı kullanan uygarlık olarak önem kazanırken, Lidya'nın başkenti olan ve geçmişteki en önemli ticari güzergahlardan birini oluşturan Kral Yolu üzerindeki önemli bir şehir olan antik Sardes kenti bu kez günümüzde ören yeri olarak önem kazanmıştır. Likya dönemine ait tarihi miras arasında Karia, Antalya Demre'deki Kaya mezarları ve Antalya yakınlarındaki Termessos örnek olarak belirtilebilir. M.Ö. 1050'lerde kurulmaya başlayan İon şehirlerinin Anadolu'daki en parlak dönemi

1- Tuna, Celal, 2000, Mağaradan Kente Anadoluda Eski Yerleşim Yerleri, Sf: 105, Cilt: 1, İstanbul

2- Akurgal, Ekrem, 1998, Anadolu Uygarlıkları, Sf: 175, İstanbul.

M.Ö.650-545 yılları arasındadır³.

Gediz ve Büyük Menderes vadileri arasında yaşamış olan İonyalılar döneminde özgür düşünce ve özgür bilimsel araştırmaların öncüleri olarak kabul edilen birçok bilim adamı İonyalıların himayesi altında yaşamıştır. Bunlar arasında ilk akla gelenler Bodrum'da yaşamış olan tarihçi Heredot, hekim Hippokrat, Miletli ünlü gökbilimci, filozof ve matematikçi Thales'dir. İon uygarlığı, bilimin gelişmesine olanak tanıyacak imkânlarla sahip olduğu gibi bu gelişmelerin sonuçları olan birçok şehircilik ve güzel sanatlara ait eserin günümüze kadar ulaşmasında, dolayısıyla Anadolu topraklarındaki tarihsel mirasın zenginleşmesinde önemli rol oynamıştır. İon döneminin önemli örnekleri olarak M.Ö.1300'lerde kurulmuş antik Milet şehri önce Kral Yolunun daha sonra da İpek Yolunun Anadolu Yarımadasındaki en önemli liman kentiydi⁴. Ancak limanın dolmasıyla birlikte önemi azalırken, fonksiyonel özelliğini Efes'e bırakmıştır. Priene, Didim ve Afrodiasias dönemin diğer önemli kentleri olup, bütün görkemleriyle ayakta durmaktadır.

M.Ö.133 yılında kurulup, M.S.395 yılında Doğu ve Batı olarak ikiye bölüne kadar geçen zaman içinde Anadolu topraklarının tamamı Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalmıştır. 395 tarihinde ikiye bölünen Roma İmparatorluğunun doğuda kalan kısmını Bizans İmparatorluğu oluşturmuştur. İstanbul'daki Ayasofya Kilisesi bu dönemin en parlak mirası olarak dikkatleri çeker. İstanbul'daki diğer bazı Bizans dönemi eserleri ise, Tekfur Sarayı, Kariye Kilisesi, Çemberlitaş, Bozdoğan Su Kemerleri ve İstanbul Surları olarak belirtilebilir. Bizans'a ait eserlere Anadolu'nun çeşitli yerlerinde rastlanır. Örneğin Antakya'daki zengin döşeme mozaikleri, Göreme'de kayalar içine oyulmuş Tokalı ve Soğanlı Kiliseleri, Adana Ceyhan'daki Yılankale, Adıyaman Kahta'daki Cendere Köprüsü ve Trabzon'daki Sümela Manastırı gibi.

Selçuklu İmparatorluğuna ait bazı eserler ise; Sivas'ta taş işçiliği süsleme sanatının en seçkin örneği olarak değerlendirilen Sivas Ulu Cami, yine Sivas'taki Çifte Minareli Medrese, Erzurum'da Üç Kümbetler, Van Ahlat'ta açık hava müzesi gibi değerlendirilen ve mezar taşlarıyla dikkatleri çeken Selçuklu mezarlığı, Isparta Atabey'deki Ertokuş Medresesi, Konya'daki Alaeddin Cami ve Karatay Medresesi'dir.

Yerini Türkiye Cumhuriyetine bırakana kadar Osmanlı İmparatorluğu Anadolu toprakları üzerinde egemen olan en önemli uygarlıklardan biridir. Osmanlı dönemine ait birçok eser Anadolu ve Rumeli toprakları üzerinde bulunmaktadır. Örneğin Bursa Ulu Cami, Aydın Kuşadası'ndaki Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı, Ağrı Doğubeyazıt'taki İshak Paşa Sarayı ve Edirne'deki Selimiye Cami iç ve dış görünümündeki mükemmel uyumu ve gökyüzüne doğru uzanan muhteşem silüetiyle Osmanlı mimarisinin başyapıtı niteliğindedir. İstanbul'daki eserler arasında Topkapı Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı, Kapalı Çarşı ve Mısır Çarşısı

3- A.g.e., Sf: 289.

4- Evliyaoğlu, Sait, 1996, Türkiye Turizm Coğrafyası, Sf: 111, Ankara.

belirtilebilir. Türk el sanatları olarak, Osmanlı minyatür sanatı, işlediği konular bakımından diğer şark minyatürlerine göre farklıdır. Minyatür dışında çini, halı, metal ve ahşap sanatı da önemlidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun turizme kazandırdığı diğer bir unsur da "Turizm sektörünün öznesi olarak "Türk Şehri" özeliğini taşıyan kentlerdir ve en güzel örneğini Safranbolu kenti oluşturmaktadır. Safranbolu'nun yanısıra Kütahya, Bursa, Birgi, Buldan, Babadağ ve Osmaneli gibi birçok şehir "Türk Şehri" karakterini korumaktadır.

İstanbul ise başlı başına turistik bir ürün olarak ayrı bir önem taşımaktadır. Bizans ve Osmanlı gibi iki büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olması nedeniyle İstanbul'un sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginliklerin Anadolu'daki diğer şehirlerde görülmemesi son derece doğaldır. Şehirdeki birçok tarihi eser varlığının yanısıra Boğaz, çarşıları, sarayları, köprüleri, eğlence ve kültürel hayatının yarattığı turizm potansiyeline başka şehirlerde nadir olarak rastlanır.

Ülkemizin sahip olduğu zengin tarihsel mirasının varlığına bağlı olarak arkeolojik ve etnografik eserlerin sergilendiği müzeler, turizm sektörünün önemli bir boyutunu meydana getirmektedir. 1891 yılında açılan ve ülkemizin ilk arkeoloji müzesi olma ünvanını da taşıyan İstanbul Arkeoloji Müzesi, 1924 yılında müze olarak düzenlenen İstanbul Topkapı Sarayı, 1928 yılında hizmete giren Ankara Etnografya Müzesinin yanısıra sayıları 90 civarında olan Türkiye'deki müzeler turizmin gelişmesine katkı sağlamaya devam etmektedir.

Doğal Olanakların Yarattığı Turizm Faaliyetleri

Türkiye'nin sahip olduğu turistik değerler; sadece tarihi ve kültürel varlıklarla sınırlı olmayıp, doğal olanakların yarattığı zengin bir turistik potansiyeli de içermektedir. Türkiye'nin yeryüzündeki konumu incelendiğinde, 19 boylama karşılık 6 enlem üzerinde yer aldığı görülür. Bu coğrafi konumu ve sahip olduğu birbirinden farklı yeryüzü şekilleriyle birlikte, değişik iklim tiplerinin bulunması ülkemizde kısa mesafelerde bile değişen birçok farklı doğal ortamın var olmasına ve bu farklı ortamların herbirinin neden olduğu değişik turizm şekillerinin uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Ülkemizde gücünü doğadan alan turizm kaynaklarını kendi içinde bazı gruplara ayırmak mümkündür. Bunlar; yeryüzü şekillerinin yarattığı çekicilikler, bitki örtüsünün imkân tanıdığı zenginlikler ve su kaynaklarının oluşturduğu turistik kullanım şekilleri olarak ifade edilebilir.

Yeryüzü şekillerinin imkân tanıdığı turizm uygulamaları arasında en önemlisini Türkiye turizminin temelini meydana getiren kıyılar oluşturmaktadır. Kuşkusuz kıyıların tek başına bu olanağı yaratma gücüne sahip oldukları düşünülemez. Kıyıların varlığına bağlı olarak, bu kıyılarda egemen olan Akdeniz iklim tipinin önemini de ayrıca vurgulamak gerekmektedir. "Toplam uzunluğu 8333 km'yi bulan kıyılarımızın 1577 km'si Akdeniz, 2805 km'si de Ege denizi, 1189 km'si Marmara Denizi ve 1695 km'si de Karadeniz kıyılarında yer alır"⁵. Deniz-

5- Türkiye İstatistik Yıllığı 1999, Sf: 4, DiE Yayını, Ankara.

kum-güneş varlığının yarattığı deniz turizmi Türkiye turizminin temel uygulama şeklini meydana getirmektedir. Ülke geneline dağılmış olarak bulunan 99 tane mavi bayraklı plaja sahip olmamız deniz turizminin önemini vurgular. Marmara ve Karadeniz Bölgeleri kıyılarında egemen olan iklim şartları nedeniyle, deniz mevsimi kısmen kısadır ve daha çok iç turizm açısından değerlendirilmektedir. Ege ve Akdeniz kıyılarında turistlik faaliyetlerin daha yoğun olması bu kıyılarda görülen iklim şartlarının uygunluğunun yanı sıra, bu bölgelerimizdeki tarihi eserlerin fazlalığı da rol oynamaktadır. Kıyılarımızdaki deniz turizminden söz ederken, belirtilmesi gereken diğer bir özellik de ülkemizin kuzeyinden güneyine doğru gidildiğinde, gerek deniz suyu sıcaklıkları, gerekse hava sıcaklıklarının değişmesine bağlı olarak, denize girilebilecek gün sayısının artmasıdır. Örneğin Karadeniz kıyılarında bu süre yılda 100 günden daha az iken, Akdeniz kıyılarındaki ortalama 240-250 gün arasında değişmektedir.

Kıyılarımızın varlığına bağlı olarak gelişen diğer bir turizm çeşidini de yat turizmi meydana getirmektedir. Ülkemizin özellikle güneybatı kıyılarında, Kuşadası'ndan başlayıp, Antalya'ya kadar olan kıyı şeridi dahilinde yoğunlaşan yat turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için 106 tane belgeli yat işletmesinden 11 tanesi mavi bayraklı olup, toplam 1094 yat bağlama kapasitesine ve 9 231 yatak sayısına sahiptir⁶. Ülkemiz kıyılarındaki yat limanı ve marinalarda, yatların ve yatçıların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmek olanak dahilindedir.

Kıyılarımızdan sonra turizm sektöründe çekici faktör olarak değer taşıyan diğer önemli bir potansiyelimizi de Nevşehir, Ürgüp, Göreme civarında bulunan "Peri Bacaları Yöresi" oluşturmaktadır. Yöre, varlığını Erciyes ve Hasan dağlarının volkanik faaliyetleri sonucu oluşan topoğrafyanın volkanik faaliyetlerin tamamlanmasından sonraki süreçte yağışların yanı sıra aşınma faaliyetlerine borçludur. Yükseklikleri 25-30 m'yi bulan koni şekilli kulelerin bazılarının üzerlerinde bulunan şapka görünümlü bazalt kaya parçaları ilginç doğa harikası morfolojik üniteleri daha da enteresan kılmaktadır. Ayrıca bu yörede Kaymaklı ve Derinkuyu'da örneklerine rastlanan ve tüflerin kazılmasıyla tamamen yeraltında bulunan meskenlerin oluşturduğu yerleşmeler, benzer fiziki şartlara bu kez insan elinin müdahale etmesi sonucu meydana getirilmiştir. Yörenin turizm potansiyeli Peri Bacaları, Peri Bacalarının içine kazılan ve Hristiyanlık dininin ilk yıllarına ait kiliseler ile bu kiliselerdeki freskler, evler ve trogloditlerle zenginleşmektedir.

Suların eritme ve biriktirme faaliyetleri sonucu meydana gelmiş doğa harikası yeryüzü şekli olarak kabul edilen Pamukkale travertenleri, kalkerli formasyonlar içinde akan jeotermal suların, akış esnasında eriterek bünyelerine dahil ettikleri kireci, yüzeye çıktıklarında biriktirmesiyle ilgili bir oluşumdur. Denizli Pamukkale'de gerçekleşen bu doğal süreç, basamaklar halinde uzanan traverten havuzlarını meydana getirerek, ABD'deki Kolorado Kanyonu örneğinde olduğu gibi dünyada mutlaka bir kez görülmesi gereken morfolojik özelliklerin varlığına

neden olmuştur. Sebep oldukları fiziksel görünüm dışında Pamukkale termal sularının şifalı olması, kaplıca turizminin yapılabilmesine imkân tanırken, Pamukkale travertenlerinin hemen yakınlarında bulunan Hierapolis, Tripolis ve Kyorara antik kentlerinin varlığı da yörenin turistik çekiciliğinin artmasına neden olmaktadır.

1980'li yıllardan sonra dünya turizm sektörünün yeni arayışlara yöneldiği görülmektedir. Klâsik olarak sürdürülen deniz-kum-güneş turizminin yanısıra alternatif tatil türleri aranmaya, tercih edilmeye başlanmıştır. Buna bağlı olarak Türkiye, sahip olduğu coğrafi konumu, yeryüzü şekilleri, iklim özellikleri, doğal bitki örtüsü, akarsuları, gölleri ve zengin kültüründen aldığı güçle bu talebe cevap verebilecek alternatif tatil seçeneklerini turizm sektörünün hizmetine sunmuştur. Devreye giren bu yeni tatil seçenekleri gün geçtikçe artan bir talep görmektedir. Ancak ülkemizin dünya turizm sektöründen kendine daha fazla pay almasında ve sektörde yaşanan rekabette kendine avantaj sağlamada hâlâ kullanabileceği potansiyel değer olarak önem taşımaktadır.

Türkiye'nin alternatif tatil seçenekleri arasında, diğerlerine göre biraz daha öne çıkan, dağların varlığına imkân tanıdığı turizm şekillerinden olan yayla turizmidir. Ülkemizin kuzeyinde Karadeniz'e paralel uzanan sıradağlar ve güneyinde Akdeniz'e paralel uzanan Toros dağlarındaki birçok yayla, eski geleneksel fonksiyonlarını sürdürmelerine rağmen, bazıları bu özelliklerini kısmen kaybetmiş ve turizm sahnesindeki yerlerini almıştır. Özellikle Antalya ve civarının bir turistik yöre olmasına bağlı olarak, Antalya Körfezi'nin kuzeyindeki dağlarda yer alan İbradı-Maşata, Saklıkent, Sülek, Türbelinas ve Dereköy yaylaları öncelikle değerlendirilirken, Mersin'deki Gözne, Soğucak ve Abanoz yaylaları, Doğu Karadeniz'de Artvin, Rize ve Trabzon'da, Kaçkar Dağları üzerindeki Anzer, Kavran, Zigana, Ayder ve Kafkasör, Giresun'daki Kümbet yaylaları yayla turizmi merkezlerini oluşturmaktadır.

Dağlık sahaların gelişimine imkân tanıdığı diğer bir turizm şeklini de "Kış Sporları ve Kayak Merkezleri" meydana getirmektedir. Yükseltisi genel olarak batıdan doğuya doğru kademeli bir şekilde artan ve deniz seviyesinden 5 000 metre yükseltiye kadar çeşitli seviyelere sahip olan ülkemizde, faaliyet gösteren Bursa-Uludağ, Erzurum-Palandöken, Kayseri-Erciyes, Bolu-Kartalkaya, Antalya-Saklıkent gibi toplam sayıları 16'yı bulan kayak merkezleri bulunmasına rağmen, bu tesisler henüz Avrupa Alplerinde bulunan kayak merkezleriyle rekabet edebilecek alt ve üst yapı donanımlarına sahip olmamakla birlikte, turizm sezonunun bütün yıla yayılmasında rol üstlenebilecek potansiyele sahiptir.

Dağlık alanların sahip olduğu zengin doğal bitki örtüsü, çeşitli statülerde korunan birçok sahanın buralarda yer almasına neden olmuştur. Sayıları 33'ü bulunan Milli Park, 16 Tabiat Parkı, 58 Tabiat Anıtı, 35 Tabiatı Koruma Alanı sahip oldukları doğal değerlerin korunarak, gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla koruma kapsamına alınmıştır. Kuşkusuz önemli fauna zenginliği, tarihsel miras, nadir morfolojik değerler de Milli Park statüsüyle korunmalarına rağmen, ağırlık-

lı olarak flora zenginliğinin korunduğu gözlenmektedir. Sahip oldukları doğal, kültürel veya tarihi değerlerin bulunmasına bağlı olarak Milli Parklar, turistik ürün olarak önem kazanmakta ve değerlendirilmektedirler. Zengin kuş türlerinin varlığına bağlı olarak Milli Park statüsünde koruma altına alınmış bulunan Kuş Cenneti Milli Parkı, aynı zamanda Unesco tarafından en iyi korunan doğal alanlara verilen A sınıfı diplomayla bir çok kez ödüllendirilmiştir. Antalya-Termessos ve Kuşadası-Söke arasındaki Dilek Milli Parkları zengin bitki türleri içermesi nedeniyle korunurken, Türkiye'de ilk kez bir mağara (Antalya-Altınbeşik) Milli Park statüsünde koruma altına alınmıştır. Truva Milli Parkı ise yerleşme tarihi açısından önem taşıyan antik Truva kentinin korunması gayesiyle oluşturulmuştur. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ise Türk tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturan ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasına zemin hazırlayan Kurtuluş Savaşının geçtiği saha olarak önem kazanırken, barışın değerini anlatmak üzere koruma altına alınmıştır.

Türkiye coğrafyasının turizm amacıyla değerlendirilmek üzere sektöre kazandırdığı diğer bir uygulama şeklini de akarsular meydana getirir. Akarsu turizmi, raftingle hayat bulmuştur. Akarsuların debilerinin yaz mevsiminde azalması bu sulardan yararlanılmasını sınırlamasına rağmen, ülkemizdeki akarsularda yaz mevsiminde bile rafting yapılabilmesi bu turizm şeklinin daha fazla rağbet görmesine neden olmaktadır. Artvin'deki Çoruh ve Altıparmak (Berhal) Nehirleri, Rize'de Fırtına Çayı, İçel'de Göksu Irmağı, Antalya'da Alara Çayı, Dim Çayı ve Köprüçay, Muğla'daki Dalaman Çayı ve Fırat nehirleri rafting sporunun yıl boyunca güvenle yapılabileceği akarsuların başlıcalarıdır.

Litolojik özelliklerin turizm sektörüne kazandırdığı diğer bir uygulama şeklini de mağaralar oluşturur. Genellikle kalkerli kayaların sular tarafından eritilmesiyle oluşan ve içinde zengin sarkıt, dikit, sütun ve perde damlataşlarının bulunduğu veya insanlık tarihi açısından önemi bulunan mağaralar, turistik ürün olarak değer kazanmaktadır. Kalker formasyonların geniş alanlar kapladığı bilinen ülkemizdeki mağara sayısının 40 000 olduğu tahmin edilmektedir⁷. Mağaraların yoğun olarak bulunduğu iller arasında Antalya, Isparta, Burdur, Konya, Karaman ve İçel sayılabilir. Kuşkusuz bu mağaraların ancak 800 tanesi turistik önem taşımaktadır⁸. Burdur'daki İnsuyu, Antalya'daki Karain, Damlataş ve Dim mağaraları, Mersin'deki Yalandünya, Cennet, Cehennem ve Narlıkuyu mağaraları, Tokat'daki Balıca Mağarası ve Gümüşhane'deki Karaca mağarası, mağara turizmi amacıyla değerlendirilen başlıca mağaralarımızdır.

Tektonik olaylardan biri olan kırık hatları ve suyun birlikteliğinin turizm sektörüne kazandırdığı diğer bir alternatif turizm uygulamasını kaplıcalar meydana getirir. Araştırmaların M.Ö.2000'li yıllarda bile Eski Yunanlıların daha sonraları da Romalıların kullandığını bildirdiği kaplıcalar, sahip oldukları tedavi edici özelliklerine bağlı olarak günümüzde de turizm sektörü için yararlanılabilecek bir de-

7- Aygen, Temuçin, 1984, Türkiye Mağaraları, Sf: 7, İstanbul

8- www.kulturturizm.gov.tr. 25-08-2004.

ğer oluşturmaktadır. "Türkiye'de sayıları tam olarak bilinmemekle beraber 1300 kaplıcanın var olduğu tahmin edilmekte ve birçok hastalıkların tedavisinde etkili oldukları bilinmektedir"⁹. Bu zengin potansiyele karşılık, "ülkemizde 190 civarında kaplıca tesisinin bulunduğu"¹⁰ bunlardan "40 tanesinin termal turizm amacıyla değerlendirilebileceği ve 17 tanesinin turizm merkezi olarak ilan edildiği bilinir"¹¹. Ancak bunlar arasında İzmir-Balçova, Bursa-Çekirge ve Oylat, Balıkesir-Gönen, Kütahya-Yoncalı ve Ilıcaköy (Harlek), Afyon-Ömer, Gecek ve Sandıklı, Denizli-Pamukkale ve Ankara-Kızılcahamam gibi bazıları uluslararası kaliteye ulaşmalarına rağmen diğer tesislerin bu düzeye erişebilmeleri için fiziki mekânlarında gidermeleri gereken eksiklikler bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan önemli kaplıcalar arasında, fiziki yetersizlikler nedeniyle yeteri kadar tanınmayan ve gelecekte değerlendirilebilecek kaplıcalara da sahiptir. Sedef hastalığının tedavisinde çok başarılı sonuçların alınmasıyla tanınan Sivas'taki Balıklı Çermik kaplıcası bu tür kaplıcalara en iyi örnektir.

Bütün sayılan bu alternatif turizm olanaklarının yanısıra av turizmi imkânları ile ülkemizde hüküm süren uygun iklim şartları turizmin her çeşidinin yıl boyunca yapılmasına imkân tanır.

Türk Turizminin Gelişmesinde Yasa ve Teşviklerin Önemi

Ülkemiz, sahip olduğu turistik arz potansiyeliyle dünya turizm pazarlarında ortaya çıkan talebe ve yeni beklentilere cevap verebilecek olanaklara sahiptir. Türk turizmi, özellikle 1980'li yıllardan sonra kaydettiği gelişmeyle gerek dünya, gerekse Avrupa ölçeğindeki önemini her geçen yıl artırmaya rağmen, hâlâ arzu edilen seviyede bulunmaktan uzaktır. Belirtilen tarihten sonra turizmin önem kazanmaya başlamasının nedeni hükümetlerin turizm olayına bakış açısının değişmesine bağlı olarak, turizm sektörünün gelişebilmesi için yasal düzenlemelerin yapılmış olmasıdır.

1980 yılında turizmi teşvik kararı alındıktan sonra 1982 yılında çıkartılan 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Yasası" ve 1985 yılında turizmin "Kalkınmada Özel Önem Taşıyan Sektör" olarak benimsenmesinden sonradır ki, ülkemizdeki turizm faaliyetleri köklü değişimlere uğramış ve Türk ekonomisinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Türk turizmini geliştirmek amacıyla Turizmi Teşvik Yasası'nın yanı sıra, gerek 1982 öncesinde gerekse sonrasında çıkartılmış birçok kanun bulunmaktadır. Bunlar arasında 6831 sayılı Orman Kanunu, 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve 5225 sayılı kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu belirtilebilir.

Bütün bu değişikliklerin başlangıç noktasını ise sektöre yapılan yatırımlar oluşturmaktadır. Turizm yatırımlarındaki bu artış, öncelikle konaklama tesisleri

9- Erguvanlı K., 1987, Yer Altı Su Jeolojisi, İTÜ Yay., Sf: 339, İstanbul.

10- Özbek, T., 1991, "Dünyada ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi", Anatolia Dergisi, Sayı: 1718, Sf: 20, Ankara.

11- Ülker, İ., 1988, Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması, Sf: 21, Ankara.

ve bu tesislerdeki yatak sayısının artışına sebep olmuştur. 1963 yılındaki yatak sayımız 10 226 iken, 1970 yılında 28 354, 1980'de 56 044, 1992 yılında 220 000 civarında olan yatak kapasitesi ise % 80 oranında artarak 2002 yılında 395 000'e yükselmiştir (tablo:1). Ancak burada özellikle vurgulanması gereken diğer bir nokta da 2002 yılı verilerine göre, ülkemizdeki yatırım belgeli yatak sayısının 222 000'den fazla olduğu ve bu yatak kapasitesinin yaklaşık 35 000'inin kullanıldığı gerçeğidir. Böylece turizm bakanlığı belgeli olup, fiilen yararlanılan yatak sayısı 435 000'i geçmektedir. Yatak sayıları hakkında belirtilmesi gereken son bir noktayı da ülkemizdeki belediye belgeli konaklama tesislerinde bulunan yatak kapasitesi meydana getirmektedir. Belediye belgeli tesislerdeki toplam ya-

Tablo:1 Türkiye'deki Konaklama Tesis ve Yatak Sayılarının Yıllara Göre Değişimi (Adet Olarak).

Yıllar	Yatırım Belgeli		İşletme Belgeli		Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri	
	Tesis S.	Yatak S.	Tesis S.	Yatak S.	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı
1963			109	10 226		
1970			292	28 345		
1975			421	44 857		
1980			511	56 044	*5 536	188 491
1984			642	68 266		
1988			957	122 306	**5 665	225 921
1992	1 938	309 139	1 498	219 940	7 445	291 037
1994	1 578	240 932	1 729	265 136	8 403	354 925
1997	1 402	236 632	1 933	313 298	7 975	344 551
2000	1 300	243 794	1 824	325 168	7 835	344 885
2002	1 138	222 876	2 124	396 148	7 772	407 812

Kaynak:Turizm Bakanlığı

*1987

**1989

Tablo: 2 Türkiye'ye Gelen Turist Sayıları ve Turizm Gelirlerinin Zaman İçindeki Değişimi (Turist Sayısı Kişi, Turizm Gelirleri \$ Olarak)

	1963	1970	1980	1990	2000	2002
Turist Sayısı	198 841	724 784	1 288 060	5 389 308	10 428 153	13 256 028
Turizm Geliri	7 659	51 597	326 654	3 225 000	7 636 000	11 900 900

Kaynak:Turizm Bakanlığı

tak sayısının 408 000 civarında olduğunu belirtmek gerekir. Her ne kadar daha düşük standartlara sahip olsa bile, bu yatak kapasitesinin de gözardı edilmemesi gerekmektedir. Gerek Turizm Bakanlığı, gerekse Belediye belgeli yatak kapasitemizin toplam sayısı 800 000'i geçmektedir.

Turizm sektörüne yapılan yatırımların artmasına bağlı olarak, tesis ve özellikle yatak kapasitelerinin fazlalaşması sonucu ülkemize gelen turist sayısı artmıştır. 1963 yılındaki turist sayımız 200 binden az, 1970 yılında yaklaşık 725 bin, 1980 yılında ise 1 milyon 300 bin düzeyindeydi. Son on yıllık zaman diliminde yatak kapasitemizin %97 oranında artmasına bağlı olarak 1992 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı 7 milyondan biraz fazla iken, 2002 yılında % 87 artışla 13 milyondan fazla gerçekleşmiştir (tablo:2).

Turizm sektörünün neden olduğu gelirlerin ülkemiz ekonomisi açısından önemi irdelendiğinde 1992 yılında Türkiye'nin Gayrı Safi Milli Hasılasının 158 milyar dolar, turizm gelirlerinin ise 3,6 milyar dolar olduğu dolayısıyla turizm gelirlerinin GSMH içindeki payının % 2,3 olduğu anlaşılır. 2002 yılında ise bu payın % 104 artarak % 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Turizm gelirlerinin toplam ihracat gelirleri içindeki payı ise 1990-2003 yılları arasında % 22-23 civarında gerçekleştiğini belirtmek gerekir.

Bütün bu ekonomik göstergelerden turizm sektörünün Türk ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu ve uzun yıllar bu potansiyelden ülkemizin yeteri kadar yararlanamadığı anlaşılmaktadır. Bu önemli kaynağın ancak yakın geçmişte daha etkin bir şekilde değerlendirilmeye başlandığı, yapılması gereken her şeyin yapılmadığını ve henüz işin başında olduğumuzu söylemek mümkündür.

Türkiye'ye Turist Gönderen Ülkeler

Kuşkusuz herhangi bir ülkenin dünya turizm sektöründeki önemi, sadece o ülkenin sektöre arz ettiği veya edebileceği ürünlere bağlı değildir. Arz potansiyelinin zengin olması çok önemli olmakla birlikte, turist gönderici ülkelerin o ülke hakkındaki genel kanaati de önemlidir. Bunun anlamı, o ülkenin gelişmişlik düzeyi, sanayii, kültürü, ulaşım sistemleri, edebiyat, müzik ve sinema gibi sanatsal faaliyetlerindeki başarısı, güven ortamı, eğitim düzeyi, akademik alandaki başarıları, sportif başarıları gibi birçok faktörün etkisiyle, turist gönderici ülkelerin nezdinde o ülkenin nasıl algılandığıdır. Tüm bunların sonucunda oluşan genel kanı olumlu ise turistlerin o ülkeye gitme konusunda daha kolay karar verdiği, aksi durumda turistik çekiciliklerin cazip olmasına rağmen, tercih edilmesinde bazı tereddütlerin bulunması, dolayısıyla ziyaretin askıya alınması veya iptal edilmesi bile söz konusudur. Ülkemizin turizm sektöründen daha fazla pay alabilmesi için bir yandan turistik tesisler gibi üst yapı imkânlarını, diğer yandan ulaşım gibi alt yapıyla ilgili eksikliklerini gidermesi zorunludur. Diğer yandan özellikle Avrupa'da Türkiye denince insanların aklında olumlu izlenimler çağrıştıran faaliyetlerde bulunmalıdır. Başarının olabildiğince kısa zamanda sağlanabilmesi ise, yatırım ve tanıtım çabaların eş zamanlı ve başarılı yürütülmesini gerektirmektedir.

Tablo:3 Türkiye'ye Gelen Turistlerin Dünyadaki Bölgelere Göre Dağılımı (Adet Olarak-2002)

AB	OECD	Doğu Avrupa	Asya	Afrika	Latin Amerika	Diğer	Toplam
7.709.744	8.711.918	3.150.964	1.161.660	185.579	25.735	11.019	13.246.875

Not: OECD rakamları içinde AB verileri de bulunmaktadır.

Kaynak: Turizm Bakanlığı

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesim noktalarında yer alan Türkiye'ye turist gönderen bölgeler değerlendirildiğinde tablo:3'den de izleneceği gibi dünyanın diğer bölgelerinden de turist almasına rağmen ülkemize gelen turistler esas olarak Avrupalıdır. Ancak bütün Avrupa Kıtasından gelenler arasında da Avrupa Birliği ülkelerinden gelenlerin payı %58 gibi büyük bir orandadır. Bu oran Avrupa pazarının Türkiye açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulaması bakımından da çarpıcıdır.

Türkiye'ye gelen turistlerin geldikleri ülkelere göre dağılımını gösteren tablo:4 incelendiğinde bu durum daha çarpıcı bir şekilde ortaya çıkar. En fazla turist gönderen 13 ülke baz alındığında, İran ve ABD dışındaki bütün ülkeler, Av-

Tablo:4 Türkiye'ye Turist Gönderen Başlıca Ülkeler, Gönderdikleri Turist Sayısı ve Oranları

Ülke	2002	%
Almanya	3.480.844	26,3
B D T	1.658.699	12,5
İngiltere	1.040.228	7,9
Hollanda	871.560	6,6
Bulgaristan	833.848	6,3
Fransa	522.808	3,9
İran	432.224	3,3
Avusturya	376.995	2,8
Belçika	313.436	2,4
Yunanistan	280.307	2,1
İsrail	271.024	2
A B D	247.837	1,9
İtalya	211.069	1,6
Diğer	2.705.996	20,4
Toplam	13.246.875	100

Kaynak: Turizm Bakanlığı

rupa Kitasında yer alır. Bu ülkeler arasında %26'lık payıyla Almanya ilk sırayı alırken, ikinci sıradaki Bağımsız Devletler Topluluğu alır. Bu tablo ülkemize kıtanın doğusundan batısına kadar her tarafında yer alan ülkelere turist geldiğini göstermektedir. Ancak turist sayılarının düşük miktarlarda olduğu da bir gerçektir. Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülke olan Almanya'da yapılan bir araştırmada, "Alman turistlerin yurt dışı tatillerini geçirmek için tercih ettikleri ülkeler sıralamasında İspanya %14'le ilk sırayı alırken, Türkiye ancak %5'lik tercih oranıyla 6. sırayı almıştır"¹². Herhangi bir somut çalışma yapılmamış olmasına rağmen, Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülke olan Almanya'da bile ülkemiz 6.sırada tercih edilirken, Avrupa'nın diğer ülkelerinde tatil yörenisi olarak tercih edilen ülkeler arasında Türkiye'nin daha alt sıralarda bulunması beklenir. Dünyaya turizminin önde gelen ülkelerinden olan İspanya, İtalya ve Fransa'dan ülkemize çok az turist gelmesi de üzerinde önemle durulması gereken diğer bir konudur. Günümüzde ülkemize en fazla turist gönderen ülke olarak başta Almanya olmak üzere diğer memleketlerde tercih sıralamasında daha üst basamaklarda yer almamız için, daha farklı girişimlerde bulunmamız gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle dış seyahat oranı yüksek olan İngiltere ve Fransa öncelikli hedef ülkeler olarak düşünülmalıdır.

Turizm, farklı kültürlerin birbirlerini daha iyi tanımalarına olanak yaratır. Avrupa ülkeleri arasında Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülkenin Almanya olması, Avrupa'da çalışan Türklerin önemli bir kısmının bu ülkede bulunmasından kaynaklandığı fikrini uyandırmaktadır. Ülkemize gelen turistlerin memnun ayrılmalarını sağlamak ayrıca önem taşır. "Araştırmalar memnun edilen bir müşteri 8-10 kişiyi etkilerken, gayrimemnun bir müşterinin 20-25 kişiye olumsuz propaganda yaptığını ortaya koymaktadır"¹³. Gelen turistlerin memnun edilmesi ise, fiyat, kalite, güvenlik ve tazminat kriterlerine bağlı olarak gerçekleştiğinden, bu gibi konulara ülkemizin daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliğinde Turizm

Avrupa Birliğinin gerek 15, gerekse 25 üyeli olmasından sonra turizmdeki öncü ülkelerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. İspanya, İtalya ve Fransa gerek genişleme öncesinde gerekse, sonrasında Avrupa Birliğinde var olan bütün turistik faaliyetlerin yaklaşık olarak yarısını gerçekleştirmektedirler.

15 üyeden oluşan Avrupa Birliği'nin toplam yatak kapasitesi 10 milyona yaklaşırken, 1 873 000 yatak sayısı ile İtalya ilk sırayı alır. Gelen turist sayısı 210 milyon kişiyken, Birliğin en fazla turist çeken ülkesi olarak 36 milyon turist ile İspanya'dır. Turistlerin toplam geceleme sayısı ise 1 milyar gecelemeye yaklaşırken, bu gecelermelerin 232 milyonu yine İspanya'da gerçekleşir. Turizm gelirleri 162 milyar ABD Dolar seviyesindeyken, Fransa 29 milyar dolarlık geliriyle birinci sırada yer alır.

12- 12- Faruk Şen, "Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinin Turizm Sektörü Üzerindeki Etkileri", Turizm Bakanlığı 1. Turizm Şurası, Sf: 24, 1998, Ankara, WZ 25.2.1998'den.

13- 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sf: 119, 1995, Ankara.

2004 yılında Avrupa Birliğine yeni katılan 10 ülkenin toplam yatak kapasitesi 780 bin, gelen turist sayısı 31 milyon, geceleme sayısı 91 milyonun civarında ve 20 milyar dolarlık bir turizm gelirin e sahiptir (tablo:5).

Tablo:5 Avrupa Birliği'nin Bazı Turizm Verileri

	Turist Sayısı* (Bin Kişi)	Yatak Sayısı** (Bin Adet)	Ort.Geceleme* Sayısı (Bin olarak)	Turizm Geliri** (Milyar Dolar)	Turizm Gideri** (Milyar Dolar)
AB-15	210 205	9 706	963 071	162	186
+10	31 155	780	91 099	20	12
AB-25	241 360	10 486	1 054 170	182	198

Kaynak: *Yearbook of Tourism Statistic, 2003, WTO, Madrid.

**Euromonitor: European Marketing Data and Statistic, 2003, Londra.

Yeni katılan 10 ülkenin Avrupa Birliği turizmine katkılarının sahip oldukları yatak sayısı, gelen turist sayıları ve turizm gelirleri dikkate alındığında %12-6 arasında değişen oranlarda gerçekleşeceği öngörülmektedir. Yeni katılan üye ülkeler arasında ise Polonya diğerlerine göre daha önemli turistik harekete sahiptir.

Avrupa Birliğine Tam Üyeliğın Türkiye Turizmi Üzerindeki Etkileri

Türk turizminin üstünlükleri olarak Avrupa'da, Akdeniz havzasındaki uygun coğrafi konumu, sahip olduğu uygun iklim koşulları, doğal kaynakları, bozulmamış doğal çevre imkânları, zengin tarihsel ve kültürel mirası, kolaylıkla turizm sektörüne adapte olabilecek genç ve dinamik nüfus yapısı, nitelikli turistik tesislere sahip bulunması, kara, deniz ve hava yoluyla kolaylıkla ulaşılabilmesi gibi faktörlerin etkisine bağlı olarak, son yıllarda turizm sektöründe Çin ile birlikte, dünya ortalamalarının üzerinde gelişme göstermektedir.

Gücünü, Türkiye coğrafyasının bahşettiği çeşitli turizm şekillerinin uygulanmasına tanıdığı olanaklardan, tarihsel mirasından ve zengin kültüründen alan Türk turizmi, son yıllarda dünya turizm sektöründe elde ettiği kayda değer başarılarla rağmen, potansiyelinin önemli bir bölümünü hâlâ kullanamamaktadır. Herşeyden önce ekonomik ve kültürel bir faaliyet olan turizm, sadece temiz denizi ve bol güneşi bulunan yerlerde gelişme göstermez. Buna bağlı olarak, temelde pazarlanacak olan doğal varlıklar bulunmasına karşın, turistlerin beslenme, konaklama ve eğlence gibi ihtiyaçlarının karşılanacağı tesislerin ve bu tesislerde hizmet verecek personelin iyi eğitilmiş olmaları beklenmektedir.

Ülke turizminin, dünya turizm sektöründe elde edeceği başarı, uluslararası pazarlardaki rekabet gücüyle orantılı olarak değişeceğinden, içinde bulunduğu finansman sorunlarını aşması, yeni pazarlara açılarak, dünyanın farklı bölgelerinden gelen turistleri ağırlayabilmesi, turizm faaliyetlerinin sadece yaz mevsimi-

minde değil yıl boyunca sürdürülebilmesi için farklı seçenekleri, zamanında devreye sokabilmesi, başta havaalanları olmak üzere ulaşım sorunlarını çözmesi ve uluslararası turizm hareketlerini yakından izleyerek, olası değişimlere derhal cevap verebilecek bir yapılanma sürecine girmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği için henüz zaman olduğu, ancak her an üyeliğe kabul edilecekmiş gibi hazırlıklarını sürdürerek, bu geçiş sürecinden en iyi şekilde yararlanması gerekmektedir. Böylece gelecekte uyum sorunlarını daha az yaşayarak, kendine avantajlar sağlamış olacaktır. Birliğe katılmakla Türk turizmi üzerinde olumlu ve olumsuz bazı gelişmelerin yaşanması kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir. Ancak bir bütün olarak değerlendirildiğinde fayda boyutunun daha ağır basacağı söylenebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde "Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayanlardan turizme katılanların %60'ı tatillerini kendi ülkelerinde geçirirler. Ancak Akdeniz havzasında yer alan ülke vatandaşları için bu oran %84-87 arasında değişir. Portekiz'de ise %90 düzeyine ulaştığı bilinmektedir. Yurt dışına seyahatlerin %22 oranında diğer Avrupa Birliği ülkelerine ve ancak %13'ü Avrupa Birliği dışındaki ülkelere yapılmaktadır"¹⁴.

Günümüz koşullarında Türkiye'ye gelen turistlerin yarısından fazlası Avrupa Birliği ülkelerinden gelmektedir. Halbuki Avrupa Birliği vatandaşlarının sadece %13 tatillerini Avrupa Birliği dışındaki bir ülkede geçirmektedir. Bu gerçek dik-kate alındığında, aynı zamanda bir Akdeniz ülkesi olan Türkiye bu pazarda İspanya, İtalya, Fransa, ve Yunanistan gibi Avrupa Birliği ülkeleriyle rekabet içindedir ve bu rekabette Avrupa Birliği dışındaki bir ülke olarak dezavantajlı durumdadır. Avrupa Birliği'ne girmesiyle birlikte bu dezavantaj ortadan kalkacağından, Avrupa Birliği ülkelerinden Türkiye'ye yönelik tercihlerde artış olması ve ülke turizminin bu gelişmeden olumlu etkilenmesi beklenir.

Batı toplumlarının özellikle insan hakları konudaki hassasiyetlerinin üst düzeyde olduğu malumdur. Türkiye'nin Batı ülkelerindeki bu açıdan imajının iyi olduğu söylenemez. Bugün için yeteri kadar tanınmamışlığın sebep olduğu bu faktör, tatillerini ülkemizde geçirmeyi düşünen turistlerin tereddüt duymalarına neden olmaktadır. Birliğe girmemizle birlikte gerçekte Türklerin ne kadar nazik, hoş, dost canlısı, misafirperver ve konuksever bir millet olduğu, daha çabuk ve daha kolay anlaşılacaktır. Böylece Batı'da ülkemiz bir turizm bölgesi olarak kabul edilerek, tatillerini yurt dışında geçirme düşüncesinde olanların Türkiye'yi tercihte daha kolay karar vermeleri mümkün olacaktır. Bu görüşü doğrulayan gelişmeleri Avrupa Birliği'ne üye olmadan önce Portekiz ve İspanya yaşamış ve üye olduktan sonra turist sayılarında ve turizm gelirlerinde önemli artışlar sağlamışlardır.

Turizm sektörünün, Avrupa Birliğinden sağlayacağı her türlü destek sonucu gerçekleştirilecek iyileştirmelerle, örneğin tanıtımını daha kolay yapacağından,

turistik tesislerin standartları yükseleceğinden rekabet gücü artacaktır. Avrupa Birliği dahilindeki vatandaşların dış turizm tercihlerinin öncelikle % 22 oranında diğer bir Birlik ülkesi olması nedeniyle de bugüne göre Türkiye'ye gelme ihtimali bulunan turist sayısı hemen hemen iki katına çıkmış olacaktır.

Avrupa Birliği turizm sektöründe, yatay ve dikey yöndeki birleşmeler büyük bir hızla gerçekleşmekte, büyük firma birleşmeleri veya ortaklıkları, karakteristik hâl almaktadır. Bu durum ise Türkiye'ye turist gönderen bu firmaların ülkemize daha çok turist göndermesine yol açabilecektir. Halbuki günümüz koşullarında bu mekanizmanın işleyiş tarzına bağlı olarak, Türkiye olumsuz etkilenmektedir.

Mesleki eğitim programlarına katılmakla bir yandan sektörde verilen hizmet kalitesi artırılırken, diğer taraftan teknolojik olanaklardan ve yeni bilgi sistemlerinden yararlanma düzeyi yükseleceğinden turistin daha fazla memnun edilmesi sağlanabilecektir.

Helsinki zirvesinde adaylığı resmen kabul edilen ülkemizin diğer aday ülkelerle birlikte Avrupa Birliğinin bazı uygulamalarından faydalandığı bilinmektedir. Avrupa Akdeniz Ortaklığı siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda işbirliği öngörmektedir. "Türkiye bu program çerçevesinde 1995-1999 yılları arasında sağladığı 575 milyon Euro'luk kredi ile Haliç'teki Balat ve Fener semtlerinin yeniden düzenlenmesi projesini gerçekleştirmiştir"¹⁵. Bu ise daha Birliğe girmeden ülkemizin Birlik olanaklarından yararlandığını, girdikten sonra ise yararlanma miktarının artacağını düşündürmektedir.

Birliğe dahil ülkeler arasında, hiçbir sınır yokmuşçasına mal ve hizmetlerin yanısıra, sermaye ve üretim faktörlerinin de hareket ediyor olması, Türk turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu sermayenin gelmesine de katkı sağlayacaktır. Ayrıca Avrupa Birliğine ait genel bir turizm politikası olmamasına rağmen, özellikle 1990'lı yıllardan bu yana turizm sektörü desteklenerek, bir taraftan ülkelerarası gelişmişlik farklılığını, diğer taraftan aynı ülke içinde bile farklı gelişmişlik düzeyine sahip bölgeler bulunması halinde, bu farkın ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Her iki durumda da Türk turizmi, gelişme için ihtiyaç duyduğu maddi olanakları daha uygun koşullarda sağlayabilecektir.

Türkiye'ye gelen turistlerin en çok şikayet konularından birini oluşturan ülkemize girişte, gümrük kontrolleri sırasında çok vakit kaybetmeleri sorunu Birliğe kabul edilmemizle ortadan kalkacaktır. Çünkü Birliğe üye ülkeler arasında seyahat etmek, aynı ülke içinde seyahat etmek gibi değerlendirildiğinden, gümrük işlemleri ortadan kalkmaktadır.

Ülkemiz turizm sektöründe diğer bazı alanlarda olduğu gibi hâlâ bazı altyapı ve üstyapı eksiklikleri bulunmasına bağlı olarak, Avrupa Birliği ülkeleriyle kıyaslandığında, Türkiye çok turist çeken ülke değildir. Buna rağmen, Bu eksikliklerin en önemlisi kuşkusuz konaklama ve ulaşım sektöründe görülmektedir. Özellikle

15- Türkiye Vakıflar Bankası, Turizm Sektörü, Sektör Araştırmaları Serisi No: 23, Sf: 30, 2001, Ankara.

uluslararası nitelikteki hava alanlarımızın sayısı ve karayolları ile otoyollarımızın yetersizliği öncelikli sorunları meydana getirmektedir.

Avrupa Birliğinde mevcut siyasi ve ekonomik istikrardan Birliğine kabul edildiğinde, ülkemiz de yararlanacaktır. İstikrar ise Türkiye'de yatırım yapacak, gerek Avrupa Birliğinden, gerekse diğer ülkelerden gelecek yabancı sermayenin girişini kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Buna bağlı olarak Türk turizm sektöründeki gelişmeler, bugünkünden daha ileri boyutlarda gerçekleşecektir.

Avrupa Birliği ülkelerinden İspanya, Fransa ve İtalya gibi turizmde dünya önderliğini yapan ülkelerle ortak platformda bulunacak olmamız, turistik tesislerimizin var olan eksikliklerini gidererek, rekabet edebilir duruma gelmesine neden olacaktır. Buna bağlı olarak standardı yükselen tesislerimizin pazarlama imkânlarının artması beklenir. Ayrıca Avrupa Birliğine katıldıktan sonra yapılacak olan yeni turistik tesisler, katılımdan önce var olan tesislerle de rekabete gireceklerinden gerek ülke içi, gerekse ülke dışından gelecek olan turistlerin daha kaliteli ve daha uygun fiyatla hizmet almaları beklenir.

Avrupa'dan ülkemize turist gönderen büyük firmalar İngiliz ve Alman kökenlidir. Türkiye'nin turistik yörelerinin uluslararası turizm sektörünün bu önde gelen turizmcilerinin ilgi alanına da girecek olması, ülkemizin tanıtımında olumlu katkı sağlayacaktır.

Avrupa Birliğinin üzerinde hassasiyetle durduğu çevrenin koruma-kullanma dengesinin bozulmaması, tüketicilerin, dolayısıyla da turistlerin her aşamada bilgilendirilmesini ve korunmasını zorunlu kılmaktadır. Ülkemizin sektörde daha fazla tanınmasıyla tercih edilebilirliği artacak, artan talebin karşılanabilmesi ve devamının sağlanabilmesi zorunluluğu turizmin çeşitlendirilmesine, çeşitlenen turizm faaliyetleri de sezonun uzamasına sebep olacaktır. Böylece turistik tesislerin verimliliği artacaktır.

Avrupa Birliğine girdikten sonra ülkemiz turizmde yaşanabilecek bütün bu olumlu beklentilerin yanısıra bazı sorunları da beraberinde getirmesi beklenmelidir. Herşeyden önce Birliğin ulusal çıkarlarımızla ters düşecek kararlar alması durumunda bile buna uymak zorunda bulunacak olmamız,

Türkiye'den dış turizme katılacak olanların sayıları artabilir, bu durumda mevcut turist potansiyelimizin yurt dışına yönelmeleri, böylece turizm giderlerimizin artmasına yol açması,

Turizm sektöründe istihdam edilen nitelikli personelin, serbest dolaşım ve çalışabilme imkânlarından yararlanarak, Avrupa Birliğinde yeni iş olanakları arayışına girebilecekleri, buna bağlı olarak da ülkemizdeki turizm işletmelerinin bu gibi personeli çalıştırmaya devam edebilmek için daha yüksek ücretler ödemek zorunda kalabilecekleri,

Sektörde istihdam edilen personel açısından karşı karşıya kalabileceğimiz diğer bir sorunu da sendikal hareketler oluşturabilir. Ülkemiz turizm sektöründe

çalışanların bir bölümünün herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Avrupa Birliğine girişle birlikte ILO standartlarına uymak gerekeceğinden, sektörde çalışan personelin işverene maliyetinin yükselmesi,

Avrupa Birliğinde faaliyet gösteren büyük turizm firmaları karşısında küçük ölçekli yerli turizm işletmelerinin rekabet şansının azalmasına bağlı olarak, piyasadadan çekilmeleri beklenebilir. Ancak bu olumsuzluktan kurtulmak için bu gibi küçük işletmelerin Birliğin büyük firmaları ile işbirliğine gitmeleri düşünülebilir. Çünkü büyük firmalar hernekadar maddi güce sahip iseler de, yerel bilgilerden yoksundur ve bu bilgilere ancak yerel küçük firmalar vasıtasıyla ulaşabilirler. Bu durumda yerel firmaların Türk turizmine sağladığı katkının artması bile söz konusudur.

Türkiye Turizminin Avrupa Birliğine Katkıları

Dünya turizm hareketlerinin yaridan fazlasının gerçekleştiği Avrupa Kıtasının aslında dünya turizm sektöründen aldığı pay son yıllarda azalma eğilimindedir. 1975 yılında Avrupa'nın dünya turizminden aldığı pay %70 civarında iken, günümüzde %60'ların altında seyretmektedir. Halen dünyanın en çok turist çeken bölgesi olmasına rağmen Avrupa'daki bu durgunluk, Avrupa Birliği açısından kaygı vericidir. Halbuki turizm sektörü Avrupa Birliği için ihmal edilmeyecek kadar önemlidir. Çünkü "Turizm, en genel anlamıyla Avrupa Birliğindeki dış ticaret hizmetlerinin %30'undan fazlasını, toplam istihdamın %6'sını ve Avrupa Birliğinin Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH)'nin %5,5'ini doğrudan sağlamaktadır"¹⁶. İspanya, Fransa, Portekiz, İtalya ve Yunanistan gibi turizm ülkelerinde ise GSMH Avrupa Birliği ortalamasının üzerinde gerçekleşmektedir.

Turizm sektöründe yaşanan gerileme eğiliminin önlenmesinde Türkiye, gerek Akdeniz ülkesi olması, gerek turizm çeşitleri bakımından farklı seçenekler sunabilecek olanakları bünyesinde bulundurması nedeniyle, Avrupa turizminde yaşanan bu gerilemenin önüne geçebilecek potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Avrupa Birliğinin genişleme kararı gereği, 2004 yılında katılan 10 yeni üye ve sonrasında birliğe katılacak olan 2 yeni ülkenin ikisi hariç, diğerleri 40-55° kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. Estonya, Litvanya ve Letonya 55-60°, Polonya 50-55°, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Slovenya 50°nin kuzeyinde, Macaristan 46-48°, Romanya 44-48° ve Bulgaristan'ın 41-44° kuzey enlemleri arasında bulunduğu dikkate alındığında yeni üyelerin ve aday ülkelerin önemli bir kısmının Alp Dağlarının kuzeyinde iklim şartlarının sertleştiği, güneşli gün sayısının azaldığı, sisli ve puslu havalardan arttığı bir ortamda yer alması, Avrupa turizmi üzerinde bir baskıyı hafifletmede Türkiye etkin rol oynayabilir.

Avrupa Birliğine üye ülkelerin toplam kıyı uzunluğu 66 bin km'yi bulurken, bu kıyı uzunluğunun yaklaşık %50'si Akdeniz Havzası üzerinde yer alan ülkelerin-

16- Ferah Özkök, "Türkiye ve Avrupa Birliğinde Turizmin Ekonomik Etkileri", Standard, Yıl: 42, Sayı: 498, 2003, Sf: 76, Ankara.

de bulunmaktadır. Birliğe yeni katılan 10 ülkenin kıyı uzunluğu toplam 6 bin km olmasına rağmen bunun ancak 845 km'si Akdeniz havzasında yer alan ülkelere aittir. Avrupa Birliğinin Akdeniz havzasında bulunan ve turizm yoğunluğunun zaten fazla olduğu ülkelere artan talebin dengelenmesinde ülkemiz katkı sağlayabilecek olanaklara sahiptir.

Avrupa Birliği, "Avrupa Vatandaşı" kavramını yerleştirmek ve geliştirmek için turizmin gücünden yararlanmayı düşünmektedir. Turizmin farklı kültürlerin birbirini tanıma ve anlama bağlamındaki etkinliği dikkate alındığında, genelde aynı olmakla birlikte Avrupa ülkelerinin herbirinin diğerine göre farklı bir dili konuştuğu, düşünüş tarzlarının değişik olduğu, farklı değer yargıları bulunduğu bilinir. Karşılıklı turistik faaliyetler sonucu birbirini daha yakından tanıma fırsatı bulacak olan Avrupalıların birbirlerinin farklı değerlerini anlayabilmek için daha fazla çaba göstermeleri ve daha hoşgörülü olmaları beklenir. Avrupa Birliğinin turizm sektörü üzerindeki etkisi; çeşitli şekillerde sektöre yatırım yapanların teşvik edilmesi, mali destek sağlanması ve sektörde çalışacakların eğitimiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda turist olarak seyahat etmek isteyenlere de uygun koşullarda ve uzun vadeli krediler de sağlamayı hedeflediğinden, daha çok sayıda Avrupa Birliği vatandaşı turist olarak diğer ülkeleri ziyaret edebileceğinden, toplumların birbirlerini daha iyi tanıma fırsatını da yaratmış olacaktır.

Ülkemizin sahip olduğu yatak kapasitesi turizm bakanlığı belgeli tesisler ve belediye belgeli tesislerden oluşur ve bunların toplam sayısı 800 000'i bulmaktadır. Bunlara ilaveten ülkemizdeki ikinci konutlar ve devre mülk sistemine dahil yatak kapasiteleri de ilave edildiğinde ortaya çıkan yatak kapasitesinin bir milyon düzeyinde olacağı hesaplanmaktadır. Belediye belgeli tesislerin standardının genel olarak düşük olduğu kabul edilse bile Avrupa Birliğine girişle birlikte standard sorununun çok kısa sürede aşılması ve böylece Avrupa'nın bir destinasyon merkezi olarak dünya piyasalarındaki öneminin azalma sürecinin önüne geçilmesinde değerlendirilecek bir imkânı da beraberinde getireceği düşünülebilir.

Avrupa Birliği, turizmi bir sektör olarak kabul edip, desteklemek yerine aynı zamanda bu sektörde de yararlanılan girişimleri desteklemeyi tercih eden politikasını Maastricht Anlaşmasıyla terketmiştir. Turizme bakış açısının değişmesinin nedenleri olarak ekonomik büyüme, istihdam ve turistik faaliyetlerin sahnesini oluşturan doğal ve kültürel mirasın korunması olduğu söylenebilir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için birbiriyle uyumlu politikalara gerek duyulmaktadır. Birliğin turizmle ilgili görüşlerinin ortaya konduğu Yeşil Kitap'ta da belirtildiği gibi Avrupa Birliğinin ekonomik ve sosyal bütünleşmesinde ve istihdam yaratılmasında turizm sektörünün gücünden yararlanılması kaçınılmaz bir zorunluluk gibi görünmektedir. Bu amaca ulaşılabilmesi için yapılması gerekenler arasında turizm sezonunun uzatılması, turistik tesislerin verimliliğinin ve verilen hizmet kalitesinin artırılması olduğu belirtilebilir. Türkiye bu hedeflere ulaşılabilmesinde olumlu katkı sağlayacak imkânları bünyesinde bulundurmaktadır.

Birliğin Akdeniz Havzasında yer alan ülkeleri, aynı zamanda dünya turizminin de önemli destinasyonlarını oluşturmaktadır ve bu ülkelerin turizm sektörlerinin doygunluk noktasına geldiği kabul edilebilir. Avrupa Birliğine katılacak yeni üyelerin ve Birlik dışındaki ülkelere gelecek talebin karşılanmasında sorunlar yaşanmaması biraz da yeni üyelerin turizm potansiyellerinin güçlü olmasıyla ilgilidir. Bu anlamda ülkemiz iyi bir seçenek yaratacak olanaklara sahiptir.

Birliğe 2004 yılında katılan 10 yeni üye ve sonrasında katılacak 2 ülkenin toplam nüfusu 100 milyondan fazladır. Katılan ülkelerle birlikte toplam nüfusu 500 milyona yaklaşacak olan Avrupa Birliğinin bu farklı kültürlerden gelen insanların da tanışması, kaynaşması ve "Avrupa Birliği Vatandaşı" kimliğine sahip çıkması sürecinde turizmin gücünden yararlanması gerekecektir. Birliğin içinde yer alması halinde ülkemiz, Birliğin bu amacına daha kısa sürede ulaşmasına katkı sağlayabilecektir.

Sektörün çeşitli dallarında faaliyet gösteren firmaların içine girecekleri rekabet ortamı, daha kaliteli hizmetin, daha ucuza alınmasına neden olacağından, turistlerin tatil kararı alırken yapacakları kıyaslamalarla kendilerine en uygun seçeneği değerlendirmelerine imkân tanıyacaktır. Bu ise Türkiye'ye gelen turistlerin önemli oranda Avrupalı turistler olduğu gerçeği dikkate alındığında, ülkemize gelen turistlerin tatillerini daha uygun şartlarda geçirmelerine sebep olacaktır. Bu durumda daha çok sayıda Avrupa Birliği vatandaşı turist olma imkânına kavuşmuş olacaktır.

Avrupa Birliğinin ortak para birimi olan Euro'ya geçişle birlikte turistler çeşitli ülkelerdeki fiyatları daha kolay bir şekilde karşılaştırma imkânı bulabileceklerinden, bu durum fiyatların gerilemesine yol açabilir. Ayrıca tek para, Avrupa ülkeleri arasında kambiyo komisyonundan doğan maliyetleri de ortadan kaldıracığından, seyahatlerde artış gerçekleşebilecektir.

Türkiye Avrupa'yı doğuya, Arap ülkelerine bağlayacak önemli bir kavşak noktasında bulunduğundan Birlik, ülkemizin dünya üzerindeki konumundan kaynaklanan avantajdan da yararlanabilecektir.

Sonuç

Avrupa Birliğinin turizm politikalarının tüm dünya ülkelerini olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemesi kaçınılmazdır. Çünkü dünya turizm pazarının hâlâ yarısından fazlası Birliğe dahil ülkelerin elindedir. Yükselen eğitim düzeyine bağlı olarak gelirlerin yükseldiği, ücretli izin süreleri artarken, çalışma saatlerinin azaldığı, turistik faaliyetlerin çeşitli kredilerle desteklendiği bir bölge durumundadır. Üstelik bu bölgeden gelen turistlerin harcama eğilimlerinin yüksek olması, turizm ekonomisi açısından önemlidir.

Dünya turizm pazarlarında durgunluk sürecine giren Avrupa Birliğinin Akdeniz ülkeleri bu süreçten çıkmak için bazı yeni şeyler yapmak zorundadır. Tek

tek ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınmalarında önemli politikalar uyguladıkları bu sektördeki gelişmelerden Avrupa Birliğinin etkilenmediği düşünülemez. Zaten bu doğrultuda bazı adımların atıldığı görülmektedir. Örneğin Birlik, turizm sorunlarının belirlenmesi, turist olabilmeyi kolaylaştırma, turizm sezonun ve coğrafi dağılımının geliştirilmesi, turistlerin daha iyi bilgilendirilmesi ve korunması, turizm sektöründe istihdam edilenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, turizmle ilgili finans araçlarının ve yapısal fonların daha etkin kullanılması gibi uygulamaları hayata geçirmiştir.

Türk turizminin kısa sayılabilecek bir zaman dilimi içinde gerek altyapı, gerekse üstyapı eksikliklerini belli bir oranda giderdiği söylenebilir. Ancak ülkemizin sahip olduğu turizm kapasitesinin sonuna kadar kullanıldığını da söylemek mümkün değildir. Benzer olanaklara sahip diğer ülkelerle kıyaslandığında da turizm sektörünün önde olduğu söylenemez. Turistik faaliyetler herşeyden önce ekonomik ve kültürel faktörlerden birinci derece etkilenen bir faaliyet türüdür. Geniş kumsalları, temiz denizi, bol güneşi ve zengin kültürel çekiciliklerin bulunması turizmin sürdürülebilmesi için gerekli, ancak yeterli değildir. Doğal ve kültürel imkânlardan turistlere kaliteli hizmetle faydalanmasını sağlamak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ülkemiz açısından bakıldığında turizm sektörünün henüz genç bir sektör olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak turizm sektöründeki sıkıntılarının sadece bu sektörle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda ülkemizin de genel problemi olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye ise içinde bulunduğu sorunlardan Avrupa Birliği çatısı altında çok daha kısa sürede arınabilir. Karayollarının yetersizliği, trafik sorunu ve güvenlik problemi sadece turizm sektörünün değil, ülkemizin de eksiklikleridir. Buna bağlı olarak Türkiye, her alanda Avrupa Birliği standartlarına erişebilmek, sunduğu hizmet kalitesini arttırmak ve turizm sektöründe faaliyet gösteren veya dolaylı bile olsa bu sektörle ilişkisi bulunan ekonominin her kesimindeki faaliyetleri organize etmek ve devreye sokmak zorundadır.

Türkiye'ye gelen Avrupalı turistlerin sayısının artırılması için ülkemizin yaban hayatı ve doğal bitki kuşakları açısından kendine özgü değerleri bulunduğu, bu kaynakların ise kırsal turizm veya eko-turizm alanında değerlendirilebileceği, ayrıca 3. yaş turizmi ve kongre turizmi seçeneklerinde de yapılması gereken çok şey olduğu, üstelik bu gibi turizm şekillerine Avrupa'dan talep olduğu da söylenebilir.

Sonuç olarak Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesiyle elde edeceği yararlarından turizm sektörü de payına düşeni alacaktır. Ancak etkileşim tek taraflı bir şekilde olmayıp, Birliğin de bu entegrasyondan elde edeceği faydaların bulunduğu, hatta nüfusu 70 milyonu bulan yeni bir pazara kavuştuğu düşünüldüğünde daha fazla avantajlı olacağı, ancak bütünleşmeyle birlikte her iki tarafın da olumlu etkileneceği söylenebilir.

Kaynakça

- AB Turizm Politikası, 2000, "İş Dünyası, İstihdam ve Gelişme", Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Ankara.
- Akar, Hilmi, 1998, "21.Yüzyıla Girerken Türk Turizmi", 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları 1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, 16-17 Aralık 1998, Ankara" Avrupa Birliğinin Turizm Sektörüne Yönelik Politika ve Uygulamaları:Avrupa-Akdeniz Turizm Alanı, İKV Dergisi, Sayı:144, Mayıs/Haziran 1999, İstanbul.
- Akkaya, Çiğdem, 1996, Avrupa Birliğinin Turizm Politikası, Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği Yayını, 1996, Essen.
- Akova, İsmet, 1998, "Türkiye'de Turizm Sektörünün Olanakları ve Ekonomik Fonksiyonları", İst. Üniv. Ed. Fak. Coğ. Bİ., Coğrafya Dergisi, Sayı:6, İstanbul.
- Akova, İsmet, 2000, "Aiternatif Turizm Olanaklarımız", İst. Üniv. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi, Sayı:8, İstanbul.
- Akurgal, Ekrem, 1998, Anadolu Uygarlıkları, İstanbul.
- Alvaro, Renedo, 1995, "Avrupa Gümrük Birliği'nin Türk Turizmine Etkisi", TYD Dergisi, Ocak-Şubat, Ankara.
- Antalya Ticaret Odası, 1999, Türkiye'de Tatil Yapmama Nedenleri, Turizm ve Gelişme Araştırmaları Kurumu, Ammerland, Almanya.
- Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, 1999, Turizm ve Avrupa Birliği, Antalya.
- Atabay, Semra, 1998, "21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları", 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, 1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İst.
- Avrupa Birliği Turizm Mevzuatı Rehberi Avrupa Birliği Bilgi Köprüleri Programı, 2003, Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, Ankara.
- Aydoğan, Köksal, 1994, Türkiye Turizm Coğrafyası, Ankara.
- Aygen, Temuçin, 1984, Türkiye Mağaraları, İstanbul.
- Aymankoy, Yusuf, 1996, "2000'li Yılların Uluslararası Turizm Politikaları", VI. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Kuşadası, Aydın.
- Ayözcan, Asuman, 1990, Avrupa Topluluğunda Turizm Politikası ve Türk Turizmi, TKB Uzmanlık Tezi, Turizm Kalkınma Bankası Yay., Ankara.
- Başol, K., Bostan, A., 1996, "Gümrük Birliğine Giriş Sürecinde Türk Turizm Sektörünün Durumu ve Gümrük Birliğinin Türk Turizm Sektörüne Etkileri", VI. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Kuşadası, Aydın.
- Baydur, Mithat, 2001, "Avrupa Vatandaşlığı", Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 16-17 Mart 2001, Ankara.
- Bodlender, Jonathan, 1990, " Futures Problems of Tourism Enterprises and Possible Recommendations" WTO, Seminar on The Integration of Tourism in Europe, İstanbul.
- Can, Haşil-Güner, Semih, 1997, Turizm Hukuku, Ankara.
- Dirik, Meltem, 1993, Avrupa Topluluğunda Turizm Politikası, Türkiye'de Turizm Politikası, Kıyaslaması, Kalkınma Bankası Araştırma ve Planlama Müdürlüğü, Ankara.

- Dođaner, Suna, 1998, Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:33, S.25-52, İstanbul.
- Dođaner, Suna, 2001, Türkiye Turizm Coğrafyası, İstanbul.
- DPT, 2003, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Ge-
lişmeler, Ankara.
- Evliyaoğlu, Sait, 1996, Türkiye Turizm Coğrafyası, Ankara.
- Euromonitor: European Marketing Data and Statistic, 2003, Londra.
- European Business, 2003, Facts And Figures, European Commission, Fransa.
- European Commission, 2000, Towards Quality Coastal Tourism, Brüksel.
- European Commission, 2000, Towards Quality Urban Tourism, Brüksel.
- Harfst, Wolfgang, 1998, "Biyolojik Çeşitlilik ve Turizm, Rio Konferansı Biyolojik Çeşitlilik
Andlaşmasının Turizme Etkileri, 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları,
1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Hollier, Robert, 1990, "An European Experience In Tourism Cooperation", WTO, Semi-
nar on The Integration of Tourism in Europe, İstanbul.
- İKV, 2002, "Avrupa Akdeniz Ortaklığı, Mali Aracı Meda ve Türkiye, No:169, İstanbul.
- İKV; 1999, Dünya Turizmde Yeni Eğilimler ve Türkiye Turizmi, Konferanslar Serisi, İs-
tanbul.
- Karlık, Rıdvan, 1994, Avrupa Birliği ve Türkiye, Eskişehir.
- Kazgan, Gülten, 1995, Yeni Ekonomik Düzendeki Türkiye'nin Yeri, İstanbul.
- Kılınç, Uğur, 1990, Türkiye-Avrupa Toplulukları İlişkileri, TOBB Yay.No:148, Ankara.
- Köfteođlu, Fehmi (Ed.), Ersin, Mert (Derleyen), Yücel, Cengiz- Karabulut, Erol (Çev.),
1997, Avrupa Birliği Turizm Politikaları ve Türkiye, İstanbul.
- Köfteođlu, Fehmi, 2003, "Türk Turizmi Kabuk Deđiştiriyor", Ekonomik Forum, Nisan
2003, Yıl:10, Ankara.
- Lök, Hasan, 1995, Avrupa Birliğine Entegrasyonda Türk Turizm Sektörünün Rekabet
Şansını Arttırıcı Yeni Teşvik Politikaları, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası A.O.,Yay, İs-
tanbul.
- Özkök, Ferah, 2003, "Türkiye ve Avrupa Birliğinde Turizmin Ekonomik Etkileri", Stan-
dard Dergisi, Yıl:42, Sayı:498, Ankara.
- Pearce, D.G., 1990, "Avrupa Topluluğu'nda Turizmin Gelişmesi ve Bölgesel Kalkınma",
TUGEY Yay., İstanbul.
- Serdarođlu, Ümit, 1998, Turizm Planlamasında Doğal, Arkeolojik ve Tarihsel Sit'lerin
Kullanımı ve Korunmasında Yeni Yaklaşımlar" 21.Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Po-
litikaları, 1.Uluslararası Turizm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İs-
tanbul.
- Sessa, Alberto, 1974, Tourism as a Factor of Progress in The Economy of Developing
Country, Paris.
- Sezgin, Orhan Mesut, 1995, Genel Turizm, Ankara.
- Şahin, Adem, 1990, İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye'de Turizm Sektö-

- ründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, TOBB Yay., Ankara.
- Şahin, Mehmet- Aksu Murat, 2003, "Sürdürülebilir Kalkınmada Turizmin Yeri", Standard Dergisi, Yıl:42, Sayı:4949, Ankara.
- Talha Çamaş, 2000, "Avrupa Birliği Turizm Politikaları ve Türkiye", Yeni Türkiye, Sayı:36, Avrupa Birliği Özel Sayısı:II, Kasım-Aralık 2000, Yıl:6, Ankara.
- Tuna, Celal, 2000, Mağaradan Kente, Anadolu'da Eski Yerleşim Yerleri, İstanbul.
- Turizm Sektörü, 2001, Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., Sektör Araştırmaları Serisi/No:23, İstanbul.
- Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, 2003, Avrupa Birliği Turizm Mevzuatı Rehberi, Ankara.
- WTO, 2003, Yearbook of Tourism Statistic, Madrid.

